

СОВРЕМЕННОСТЬ

2

СОВРЕМЕНОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

2005

Год. 53, број 2 (април)

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Редакција

д-р Васил Тоциновски, главен и одговорен уредник

м-р Виолета Мартиновска, уредник

м-р Методи Манев, уредник

Ранко Младеноски, извршен уредник

Лектор

Верица Тоциновска

Ликовно-графичко решение

Илија Богоевски

Компјутерска подготовка и печат

Академски печат, Скопје

СОДРЖИНА

КНИЖЕВНИ ДИЈАЛОЗИ

КРИТИКАТА ДА ЈА ЗБОРУВА ВИСТИНАТА! (разговор со проф. д-р Мирољуб Стојановиќ).....	7
---	---

ТВОРЕЧКА ЛАБОРАТОРИЈА

<i>Светлана ХРИСТОВА–ЈОЦИЌ</i> СВЕТ СВИТОК.....	21
<i>Петре НАКОВСКИ</i> НА МИТРОВДЕН.....	22
<i>Виолета МАРТИНОВСКА</i> ПОСЛАНИЕ.....	38
<i>Мито СПАСЕВСКИ</i> ЗНАМЕНОСЕЦ НА АЗБУКАТА.....	39
<i>Петре БАКЕВСКИ</i> НЕ ОЧЕКУВАВ ВАКОВ КРАЈ.....	49

ИНТЕРПРЕТАЦИИ

<i>Марјан ПАТЛИЦАНКОВСКИ</i> ФОЛКЛОРНИ ДЕМОНСКИ СУШТЕСТВА.....	70
<i>Бистрица МИРКУЛОВСКА</i> КАДЕ ИМА МНОГУ СВЕТИНА И СЕНКАТА Е ДЛАБОКА.....	87
<i>Луан СТАРОВА</i> ЕСЕЈ ЗА РИСТО ЛАЗАРОВ.....	90
<i>Ефтим КЛЕТНИКОВ</i> СЕНКИТЕ И СВЕТИНИТЕ НА БИТИЕТО.....	95
<i>Толе БЕЛЧЕВ</i> СЛОВЕНОФИЛИ.....	104

ИСЧЕКОРУВАЊА

<i>Јелица МАРИЌ</i> БЕЛИОТ МАНТИЛ.....	112
---	-----

ПРИОПШТУВАЊА

Страници за списанието „Ирин Пирин“ на Мелничките вечери на поезијата, Бугарија	
<i>Катја ЕРМЕНКОВА</i> РУЖИ ВО СНЕГОТ.....	119
<i>Полина ТОДОРОВА</i> СВОНЧЕ.....	121
<i>Иван ТОПАЛСКИ</i> ЕЗЕРСКИ СОН.....	122

<i>Елена ДЕНЕВА</i> НЕКОЈ ДЕН ЌЕ СЕ ПРЕТВОРАМ ВО ПТИЦА.....	123
<i>Павел БОРЖУКОВ</i> СНЕГ НАД КОСОВО.....	124
<i>Вања ТОШЕВСКА</i> ЕСЕНСКА ИМПРЕСИЈА.....	125
<i>Николај АЛЕКСИЕВ</i> ПЕСНА ЗА ГОЦЕ.....	126
<i>Иван ДОКУЗОВ</i> ПРОЛОГ.....	127
<i>Викторија ИВАНОВА</i> БЕЗ НАСЛОВ.....	129
<i>Костадин ЗЛАТКОВ</i> ЧИКА ТОЗА.....	130
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД	
<i>Ранко МЛАДЕНОСКИ</i> ДЕТЕРМИНАЦИИ И ДЕСКРИПЦИИ.....	132
<i>Радован П. ЦВЕТКОВСКИ</i> ТРАЈНИ НАЦИОНАЛНИ ПОРАКИ.....	135
<i>Славчо КОВИЛОСКИ</i> НОВИ ОДГОВОРИ ЗА КНИЖЕВНАТА ТРАДИЦИЈА.....	138
<i>Ранко МЛАДЕНОСКИ</i> НИЗ ЛАВИРИНТИТЕ НА ЗЛОТО.....	144
<i>Борис АПОСТОЛОВ</i> КРИТИЧКИ ОДБЛЕСОЦИ.....	148
<i>Славчо КОВИЛОСКИ</i> ВОЈНАТА ОД И ВО ЧОВЕКОТ.....	151
<i>Радован П. ЦВЕТКОВСКИ</i> ПРЕМРЕЖИЈА И ОПСТОЈБИ.....	154
<i>Ката МИСИРКОВА–РУМЕНОВА</i> ПОЧЕТОКОТ, ГОДИНАТА И ДЕНОТ.....	157

КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД

821.163.3-31.09

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ДЕТЕРМИНАЦИИ И ДЕСКРИПЦИИ

(Лорета Георгиевска-Јаковлева, Алеџоријата, гротеската и македонскиот роман, Институт за македонска лингвистика, Скопје, 2002)

По „Фантастиката и македонскиот роман“ (2001), Лорета Георгиевска-Јаковлева ја објави книгата „Алеџоријата, гротеската и македонскиот роман“ со што ги заокружи своите проучувања кои се однесуваат на сличностите и на разликите меѓу фантастиката, алеџоријата и гротеската и тоа од два глобални аспекти - теориско детерминирање на поимите од една, и дескрипција на нивното присуство како творечки постапки во македонската книжевна, односно романескна продукција од друга страна. Истражувачките принципи во оваа книга се идентични со оние од „Фантастиката и македонскиот роман“. Тоа е и сосема природно и очекувано со оглед на фактот дека станува збор за едно и единствено истражување на авторката во рамките на нејзината работа врз докторската дисертација со наслов „Фантастиката, алеџоријата и гротеската во македонскиот роман“. Најпрво, значи, се разработува теорискиот аспект на поимот врз основа на досегашните сознанија до кои дошла книжеvnата наука, а потоа се демонстрира неговата појавност во конкретно романескно дело. При тоа, во посебен дел од книгата се елаборираат својствата на алеџоријата, а во друг (посебен) дел на гротеската. Но, авторката на оваа книга не заборава да ги проучи и преклопувањата кои се јавуваат меѓу фантастиката, алеџоријата и гротеската. Тоа прашање е обработено во посебно поглавје во кое

појавата на интерференција меѓу трите книжевни постапки е определена како хибридизација со чија помош натаму се одредуваат типови на раскажување во зависност од доминантната наративна постапка во нив.

Во обидот за дефинирање на поимот алеџорија, авторката ги претставува досегашните различни теориски определби за тој поим кои понекогаш се дури и контрадикторни меѓу себе што секако произлегува од сложеноста на алеџоријата како книжевна структура. За да се разбере суштината на алеџоријата, Георгиевска-Јаковлева нуди тројна детерминација на поимот. Прво, алеџоријата се дефинира од аспект на авторовата намера да го направи алегоричен својот говор при што алеџоријата добива реторички одредници. Второ, алеџоријата се дефинира од аспект на читателот при што одреден тип говор се доживува како алегоричен. Трето, алеџоријата се дефинира од аспект на знаковната структура. За да биде појасна претставата за алеџоријата, колку што е тоа можно се разбира, во книгата се врши една компаративна анализа на овој поим со други поими, односно категории кои во огромна мера помагаат да се продере во суштината на третираното прашање. Така, авторката ќе потенцира дека алеџоријата е двозначен говор во кој се конфронтираат експлицитното и имплицитното значење; дека алеџоријата е персонификација на идеите; дека

алегоријата е продолжена метафора; дека суштински фактор при читањето на алегоричката е таканаречената културна компетентност на читателот; дека алегоричката е секогаш знак кој се однесува на некој претходен знак итн., за да заклучи на крај во една сублимирана форма дека алегоричката е „интеракција меѓу три чинители: намерата на авторот својот текст да го направи двозначен; воспоставувањето услови читателот да го прифати текстот како двозначен; самата структура на текстот која овозможува прифат на авторската намера од страна на читателот“.

Но, авторката не останува само во рамките на теоријата. Напротив. Теориските сознанија се ставаат на проверка во конкретни книжевни дела. Како илустративен книжевен материјал кон алегоричката се нудат интерпретациите на романите „Кула на ридот“ од Митко Маџунков, „Скакулци“ од Петре М. Андреевски, „Чекајќи чума“ од Славко Јаневски и „Благородникот“ од Ермис Лафазановски. Како значаен фактор за дескрипција на алегоричката во „Кула на ридот“ се зема просторот (сетингот); За „Скакулци“ се вели дека претставува специфично вкрстување на природата и историјата во алегоричката; За романот „Чекајќи чума“ се заклучува дека е алегоричка на постојаната, последователна повторливост на разумот и заблуденоста, процес во кој се одвива осознавањето на вистинската природа на човекот; „Благородникот“ е роман чиј текст е алегоричка која функционира по пат на замена на лексемите, целиот текст е алегоричка која своето значење го добива преку спојување на текстот и вонтекстовната стварност, односно преку ширење на контекстот во вонтекстовната стварност. Ваквите заклучоци на Георгиевска-Јаковлева произлегуваат од една внимателно спроведена анализа на романите која секогаш е надополнета со неопходната аргументација.

Теориското промислување на гротеската, пак, тргнува од ренесансата, односно од првичното значење на поимот кој подразбирал еден хиперболичен и неприроден спој на животински и човечки облици. Гротеската се определува преку категориите бизарно, хиперболично, застрашувачко, сатирично, трагикомично, амбивалентно. Така, гротеската има комична основа; таа подразбира рушење на поредокот и постојното устројство на светот; гротеската е хиперболизација на негативното и недоличното; гротеската е потсмевање, таа е демонска смеа; гротеската подразбира деформација на комичното и деформација на трагичното; гротеската е, како што вели Бахтин, смешно плашило. Според авторката на оваа книга, структурата на гротеската се открива преку аналогните категории во однос на комичното - гротескна ситуација, гротескен лик, гротескен настан, гротескно доживување и слично.

Како апликативен материјал за практична демонстрација на теориските сознанија за гротеската се користат романите „Свадбата на Мара“ од Владимир Костов, „Големата вода“ од Живко Чинго и „Амин“ од Васе Манчев. Гротеската во романот „Свадбата на Мара“, според авторката на оваа книга, се постигнува преку карневализацијата. Деформацијата, пак, е генеративната категорија со чија помош се обезбедува гротескен дискурс во романот „Големата вода“. Чинго извршил деформација на лирското, вели Георгиевска-Јаковлева, но и спој на трагичното и комичното. Во романот „Амин“ на Васе Манчев, гротескното се базира врз бинарната опозиција совршено - несовршено. Спојувањето, пак, на два диспаратни елементи, дообјаснува авторката, романот „Амин“ ќе го идентификува како гротескна структура.

Земајќи го предвид фактот дека романот е хибридна конструкција и дека не постојат чисти форми, авторката на оваа книга ја проучува и таканаречената хибри-

дизација на романескните постапки во однос на фантастиката, алегоријата и гротеската. Но, за да се разбере суштината на таа хибридизација, потребно е претходно да се изврши неопходната дистинкција на елементите кои ја сочинуваат таа хибридна творба. Во таа смисла, Георгиевска-Јаковлева потенцира дека гротеската функционира преку категориите амбивалентност и диспаратност, додека алегоријата преку амбивалентноста, односно двосмисленоста. Кај фантастиката доживувањето е на емоционално ниво, додека кај алегоријата тоа се поместува на сознајно ниво. Имајќи ги на ум ваквите и слични дистинкции и тргнувајќи од Јакобсоновиот поим доминанта, авторката разграничува неколку типови уметничко претставување во кои се испреплетуваат фантастиката, алегоријата и гротеската: гротескен тип уметничко претставување каде што алегоријата учествува како постапка; алегоричен тип уметничко претставување каде што фантастиката учествува како постапка; гротескен тип уметничко претставување каде што фантастиката учествува како постапка. Ќе треба да потенцираме дека ова претставување дополнување на типовите од претходната книга од истата авторка („Фантастиката и македонскиот роман“) каде беа разграничени: фантастичен тип уметничко претставување каде што алегоријата учествува како постапка; фантастичен тип уметничко претставување каде гротеската учествува како постапка.

Во заклучните согледби, пак, за да бидат работите што појасни, се нудат концизни детерминанти за поимите фантастика, алегорија и гротеска. Фантастиката е вид говор кој се јавува тогаш кога во него се проблематизира поимот стварност. Алегоријата е вид говор во кој, во сите стади-

уми од неговото одвивање, помалку или повеќе јасно, се навестуваат и структурно се насираат два слоја на референцијалност: експлицитен и имплицитен. Гротеската е вид говор во кој се остварува монтажа на диспаратни мотиви. Нивната (на фантастиката, алегоријата и гротеската) заедничка карактеристика е тоа што во својот код ја впишуваат вонтекстовната стварност. Односот кон таа вонтекстовна стварност, потенцира авторката на оваа книга, е првиот елемент кој ја овозможува сродноста на трите различни постапки.

Лорета Георгиевска-Јаковлева со оваа книга ги предочи пред јавноста своите заокружени проучувања на три мошне значајни книжевни поими како што се фантастиката, алегоријата и гротеската. Тоа, се разбира, не значи дека истражувањата за фантастиката, алегоријата и гротеската се завршени и дека со оваа книга (и со претходната - „Фантастиката и македонскиот роман“) е кажано сè за овие книжевни појави. Ниту, пак, значи дека авторката имала амбиција или интенција да го затвори прашањето за нив. Напротив, оваа книга на Георгиевска-Јаковлева расветлува значајни сегменти од предметните прашања и отвора широк простор за натамошни истражувања. Книгата навистина одгатнува бројни проблеми во врска со трите книжевни категории, но таа и загатнува прашања, отвора бројни дилеми за кои пред објавувањето на ваквите темелни истражувања дури не сме биле ни свесни. Во тоа се согледува и огромното значење што книгата го има во рамките на книжевната теорија, но и во книжевната историја, зашто дескрипциите на свој начин ги регистрираат појавувањата и развојните процеси на фантастиката, алегоријата и гротеската во македонскиот роман.

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Управен одбор

д-р Димитар Бошков, претседател

д-р Добрила Миловска

д-р Васил Тоциновски

Радован П. Цветковски

Мишо Китаноски

Надзорен одбор

Божо Стефановски

Јованка Сарџовска

Славчо Ковилоски

Првиот број на Современост излезе во Скопје, април 1951 година.

Досегашни главни и одговорни уредници:

(1951) - Киро Хаџи Василев

(1951 - 1952) - Владо Малески

(1952 - 1953) - Славко Јаневски, Димитар Митрев и Ацо Шопов

(1954 - 1968) - Димитар Митрев

(1969 - 1982) - Георги Сталев

(1983 - 2002) - Александар Алексиев

Списанието излегува петпати годишно со материјална поддршка од Министерството за култура на Република Македонија
Материјалите до еден авторски табак се доставуваат на дискета и печатен текст на македониан тајмс 12, не се рецензираат и не се враќаат.

Ракописите не се рецензираат и не се враќаат.

Адреса: Списание „Современост“, Скопје

ул. „Франклин Рузвелт“ 8, пош. факс 221

Чек с/ка 300000001185473,

Даночен број 4030988132811

Комерцијална банка а.д. Скопје

Годишната претплата изнесува 1000 денари, а за странство 40 евра.

ISSN 0038-5972